

УДК 658.14

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-274-5-251-256

ШАРКО В. В., СІРЕНКО С. О.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ІНСТРУМЕНТИ ТА ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У роботі розглянуті інструменти та важелі для стимулювання інноваційної спроможності підприємств машинобудування, за допомогою яких можливе підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Визначено інструменти інноваційної спроможності промислового підприємства за базисним процесом. Проаналізовано заходи підвищення рівня інноваційної спроможності машинобудівних підприємств.

Ключові слова: інновація, інноваційна спроможність, інструменти, важелі, заходи, машинобудівне підприємство.

SHARKO V., SIRENKO S.

Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics

TOOLS AND LEVELS INFLUENCE ON ENTERPRISE'S INNOVATION CAPACITY LEVEL

The need for innovation is more relevant today than ever before. This is due, first of all, to the need to rebuild the economy after a crisis. In doing so, innovation can be an effective means of achieving this goal.

Secondly, with the changing ways of functioning of the economy and society due to modern technological transformations, including the introduction of artificial intelligence, blockchain, 3-D printing, 5G communication, augmented and virtual reality, etc., which radically change the processes of production, marketing and logistics, training and accumulation of knowledge in an industrial enterprise.

Globalization, crises and increased competition in the world market make it necessary to find tools and levers to influence the level of efficiency of production of machine-building enterprises.

The key task of innovation in any industrial enterprise is to meet existing or new social needs. Therefore, the issue of innovative capacity of enterprises is of particular relevance and is of strategic importance for the domestic economy.

The tools and levers for stimulating the innovative capacity of machine-building enterprises with the help of which it is possible to increase the level of their competitiveness are considered in the work. The tools of the industrial enterprise's innovative capacity in the basic process are defined. Measures of increasing the level of innovative capacity of machine-building enterprises are analysed. In order to improve the institutional conditions of development and innovative capacity of the enterprise, the author proposes the levers of innovative investment infrastructure and the levers of institutional legal support. However, there is a difficulty in making the right and timely choice of tools. This or that measure, tool or lever is implemented in the management of an enterprise, based on its financial condition and analytical evaluation of management.

Keywords: innovation, innovative capacity, tools, levers, measures, machine-building enterprise.

Постановка проблеми. Потреба в інноваціях сьогодні актуалізується більше, ніж будь-коли раніше. Це пов'язано, по-перше, з необхідністю відновлення економіки країни після криз. При цьому інновації можуть стати ефективним засобом досягнення цієї мети. По-друге, зі зміною способів функціонування економіки і суспільства внаслідок сучасних технологічних трансформацій, зокрема впровадження технологій штучного інтелекту, блокчейну, 3-D друку, 5G зв'язку, доповненої та віртуальної реальності тощо, які докорінним способом змінюють процеси виробництва, маркетингу і логістики, навчання і накопичення знань на промисловому підприємстві.

Глобалізація, кризові явища і зростання конкуренції на світовому ринку призводять до необхідності пошуку інструментів та важелів впливу на рівень підвищення ефективності виробництва машинобудівних підприємств.

Ключовим завданням інноваційної діяльності будь-якого промислового підприємства є задоволення існуючих або нових суспільних потреб. Через те, питання інноваційної спроможності підприємств набуває особливої актуальності і має стратегічне значення для вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз економічних умов, чинників діяльності та розвитку підприємств машинобудування залишаються актуальними серед вчених: Х.О. Мандзіновською (виявлено основні тенденції розвитку машинобудування в Україні, проблеми та загрози, що уповільнюють або унеможливають їх подальший розвиток) [9]; В.В. Стадник та Т.А. Поліщук (досліджено невідповідність структури інвестицій завданням інноваційного розвитку і підвищення експортної спроможності машинобудування) [11]; В.О. Леховіцер (доведено необхідність досліджень особливостей машинобудівної галузі на будь-якому рівні функціонування економіки з позиції концепції сталого розвитку, а саме: економічної, соціальної та екологічної складової) [8]; О.В. Бойко, М.І. Башинська, О.З. Редька (виділено фактори, що впливають на розвиток підприємств машинобудування: негативні тенденції в розвитку економіки України, відсутність належної державної підтримки, недосконалі податкова та митна політика, недостатність інвестицій та фінансових ресурсів, низька інноваційна активність, однак ефективна діяльність підприємств галузі значною мірою залежить і від самих підприємств) [2]. Теоретичні та

аналітичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері інструментів та важелів впливу на рівень інноваційної спроможності підприємства відображені в працях Н. П. Абаєвої, О. В. Бабкіна [1], О. М. Грабчук та В. Я. Плаксієнко [4], Т. Г. Затонацької [6], М. М. Кривих [7], І. В. Точиліна [12], І. А. Шовкун [13] та ін.

Обґрунтуванню інноваційної політики промислових підприємств присвячено праці О.М. Алімова, В.П. Александрова, М.П. Войнаренка, О.Г. Дегтяренка, А.О. Касича, В.М. Нижника, І.А. Сільченка, Н.М. Польової, Д.М. Череваньова та ін.

Опрацьованість окреслених питань не знижує необхідності використання інструментів та важелів інноваційної спроможності та подальших досліджень, особливо взаємозв'язку економічної діяльності з активністю щодо інноваційно орієнтованого розвитку.

Метою дослідження є вибір інструментів та важелів стимулювання інноваційної спроможності промислових підприємств, за допомогою яких можливе підвищення рівня конкурентоспроможності промислового підприємства.

Викладення основних результатів дослідження. Інноваційна спроможність промислового підприємства формується під впливом двох основних чинників: наявності відповідного рівня інноваційного потенціалу та інноваційної активності підприємства. Інноваційна активність є важливою для вітчизняної економіки та промисловості, вона дає змогу забезпечити високий ступінь технологічної незалежності промислових підприємств, підвищити їх ефективність та спроможність господарювання в конкурентних умовах.

Інноваційна спроможність промислових підприємств України виступає одним із важелів формування конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на ринку.

Під інноваційною спроможністю економіки в загальному вигляді В.М. Нижник, та В.П. Лещук розуміють здатність промислового підприємства створювати інновації [10, с. 174].

Автори [10] вважають, що інноваційна спроможність промислового підприємства формується під впливом двох основних чинників: наявності відповідного рівня інноваційного потенціалу та інноваційної активності підприємства. Так, це пояснюється тим, що в основі ефективного розвитку будь-якого процесу лежить наявність достатньої кількості необхідних ресурсів, забезпечення сприятливих умов, а також активність самих суб'єктів даного процесу, які використовують дані ресурси. Перший фактор характеризує інноваційну спроможність промислового підприємства з точки зору наявності відповідних ресурсів і умов перебігу інноваційних процесів, другий – характеризує ступінь інтенсивності протікання відповідних процесів в економіці, в тому числі використання наявних ресурсів і умов.

Так, забезпечення ефективного функціонування промислових підприємств, зазначають автори [3, с. 47], потребує постійного підвищення якості продукції, що досягається за допомогою впровадження інновацій та підвищення інноваційної активності [3].

В свою чергу, вважаємо, що забезпечення інноваційної спроможності розвитку суб'єктів господарювання зокрема в кризових умовах та військового конфлікту на сході країни є надзвичайно складним завданням, вирішення якого можливе тільки за умови впливу системи заходів, що реалізуються взаємоузгоджено та у контексті єдиного дерева цілей.

Інноваційний розвиток підприємств машинобудування потребує не тільки інноваційних орієнтирів, але й достатності економічного потенціалу, економічної спроможності для формування передумов та забезпечення процесів створення, впровадження й використання інновацій в господарсько-економічній діяльності.

Станом на 2018 рік, близько 60 великих машинобудівних підприємств пропонують достатньо широкий асортимент устаткування та обладнання. На початок 2019 року виробництвом машин і устаткування займалися 44,6% підприємств машинобудування, виробництвом електричного, електронного та оптичного обладнання – 43,6%, а виробництвом транспортних засобів та устаткування – лише 11,8%. Питома вага реалізованої машинобудівної продукції в промисловості за останні роки коливалася в межах 10–14% (див. рис. 1). Найбільшим цей показник був у 2012 і 2015 роках (13,4% і 13,7%), а найменшим – в 2009 і 2017 роках (10,2% і 10,6%) [14].

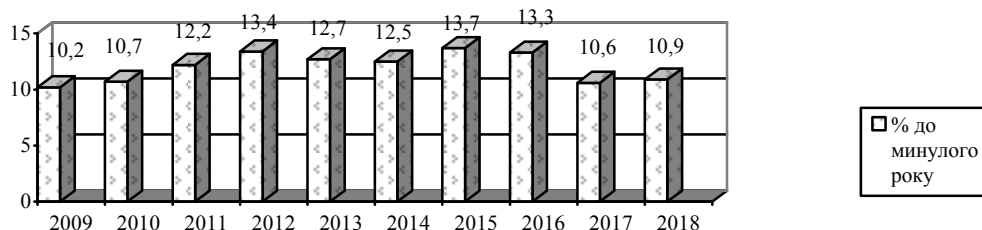

Рис. 1. Питома вага продукції машинобудівної галузі в загальному обсязі промислового виробництва

Іншим економічним фактором, що впливає на розвиток машинобудування в Україні, є обсяг інвестицій у галузь, який, за даними Державної служби статистики України, у 2018 році складав лише 6,5% від загального обсягу інвестицій в промисловість та становив 62 млрд грн [15].

Рівень інноваційної спроможності промислових підприємств в порівнянні з іншими країнами досі залишається низьким. Кризові явища в економіці негативно позначилися на рівні інноваційної активності підприємств України.

Для вітчизняних машинобудівних підприємств забезпечення інноваційного розвитку є, по суті, єдиною передумовою їх існування та потенційного виходу на міжнародні ринки. У цьому контексті мова йде не лише про технологічні чи продуктові інновації, які через нестачу ресурсного забезпечення діяльності становлять неабиякі проблеми щодо реалізації, але й про управлінські, маркетингові, логістичні та організаційні інновації. Саме такий їх вид може стати не лише дієвою передумовою для їх стійкого розвитку, але й каталізатором до нарощення усіх складових інноваційного потенціалу, що в майбутньому забезпечить комплексний інноваційний розвиток підприємства.

У ринковій економіці змішаного типу інноваційна спроможність промислових підприємств забезпечується не тільки конкурентними силами та ринковими регуляторами, але й через створення відповідної інституційної бази. Дієвість інституційної бази для забезпечення інноваційного розвитку підприємства реалізується через оцінку його середовища та використання низки інструментів та важелів.

Інструментами є система оцінки зовнішнього та внутрішнього середовищ функціонування бізнес-процесів підприємств, оцінка інноваційних переваг, вивчення рівня задоволення клієнтів. Важелями є планування, визначення відхилень між завданнями і стратегіями, розробка заходів подолання відхилень [10].

Інноваційна спроможність промислового підприємства формується під впливом двох основних чинників: наявності відповідного рівня інноваційного потенціалу та інноваційної активності підприємства. Це пояснюється тим, що в основі ефективного розвитку будь-якого процесу лежить наявність достатньої кількості необхідних ресурсів, забезпечення сприятливих умов, а також активність самих суб'єктів даного процесу, які використовують дані ресурси. Перший фактор характеризує інноваційну спроможність промислового підприємства з точки зору наявності відповідних ресурсів і умов перебігу інноваційних процесів, другий – характеризує ступінь інтенсивності протікання відповідних процесів в економіці, в тому числі використання наявних ресурсів і умов.

На основі виконаних дослідження наукових розробок було визначено спектр інструментів забезпечення інноваційної спроможності промислового підприємства [1–13].

Таблиця 1

Інструменти забезпечення інноваційної спроможності промислового підприємства

На макрорівні	На мікрорівні
розвиток інфраструктури реалізації інновацій (створення науково-дослідних центрів, інноваційних фондів, науково-технічних інкубаторів, технопарків, технополісів тощо із змішаним державно-приватним фінансуванням)	програмування інноваційної діяльності за змістом інноваційних проектів, оптимізація інноваційного циклу за тривалістю та стадіями;
надання інноваціям статусу пріоритетності на державному рівні	прогнозування фінансових наслідків реалізації інноваційних програм, оптимізація джерел фінансування
забезпечення державного споживання інноваційного продукту	диверсифікація джерел фінансування, їх організаційна декомпозиція, застосування інструментів хеджування інноваційних ризиків
посилення державного фінансування інноваційної діяльності, в тому числі збільшення частки змішаного державно-приватного фінансування прикладних досліджень	експертний аналіз рівня інноваційності впроваджуваних процесів, продукції
формування національних інноваційних стратегій	проведення власних науково-дослідних розробок, розробка інноваційної продукції
державне субсидування інноваційної активності	регламентування та звуження спрямованості інноваційної діяльності
створення нерозривного інноваційного циклу, в тому числі залучення до різних стадій інноваційного циклу малих та середніх підприємств, зважаючи на їх порівняно більш високий інноваційний потенціал	адаптація інноваційних технологій та продукції до існуючих умов виробництва
стимулювання активності фізичних осіб-учасників інноваційного процесу	власне фінансування прикладних науково-дослідних робіт
розробка регіональних програм підтримки інновацій	удосконалення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності
фінансова підтримка державою залучення позикових коштів для фінансування інноваційної діяльності	

У цілому інструменти стимулювання інноваційної спроможності підприємств, що широко застосовуються у різних країнах та запропоновані Україні [16], автор [4] поділив на три групи за базисним процесом, що є носієм інструменту (рис. 2).

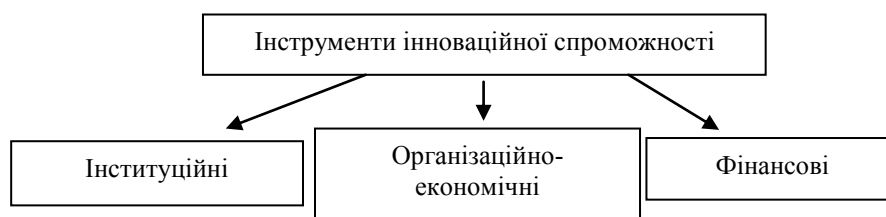

Рис. 2. Інструменти інноваційної спроможності промислового підприємства за базисним процесом

Так як усі ці інструменти застосовуються у межах єдиного господарського механізму, то вони природним чином взаємодіють і одне з одним, посилюючи чи послаблюючи взаємну дію.

Фінансові інструменти відіграють одну з провідних ролей у національній інноваційній політиці, адже сприяють активізації залучення приватних коштів підприємництва у здійснення інноваційної діяльності.

Наразі гостро постає проблема стимулювання інноваційної активності будь-яких підприємств (як малих, середніх, так і великих) без їх прив'язки до тієї чи іншої галузі. Існує проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо удосконалення деяких норм Податкового кодексу України в частині стимулювання інноваційної діяльності на території України)» [5].

Аналіз фінансових інструментів у вигляді податкових пільг дає підставу стверджувати, що стимулююча складова чинної інноваційної політики є недосконалою. Вона не враховує передовий досвід країн світу, в тому числі країн Європейського Союзу. Так, чинне податкове законодавство не містить таких дійових механізмів стимулювання інноваційної активності підприємств, як інвестиційний податковий кредит, вільна амортизація тощо.

Європейською практикою вироблено широкий спектр інструментів інноваційної політики. [17]. Зокрема, відчутну роль у позабюджетному фінансуванні інновацій в ЄС відіграють ринкові фінансові інститути: венчурні та інноваційні фонди, «посівні» фонди, інноваційні біржі, інноваційні банки, приватні особи – «бізнес-янгони». В ЄС набули розвитку такі організаційні форми у сфері інновацій, як технологічні бізнес-інкубатори, технопарки, наукові парки, спін-оф компанії, стартап-компанії, кластери.

Для підвищення рівня інноваційної спроможності машинобудівних підприємств необхідне використання заходів та важелів на різних рівнях управління підприємствами (рис 3.).

Для удосконалення інституційних умов розвитку інноваційно-інвестиційної інфраструктури підприємства машинобудування потрібно використовувати такі важелі:

- поновлення фінансування заходів, націлених на розвиток інноваційної інфраструктури, методом прогнозування у Державному бюджеті України на поточний та наступний рік фінансування заходів Державної цільової економічної програми «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020».

- заохочення науково-дослідної та технологічної співпраці з країнами ЄС як засіб формування інформаційного простору для міжнародного трансферу технологій;

- сприяння Міністерством освіти і науки України забезпеченню державної підтримки системи професійної підготовки кваліфікованих кадрів різних спеціальностей із системою держзамовлення та працевлаштування випускників на підприємствах промислової галузі незалежно від форм власності;

- перегляд і поліпшення системи підготовки та перепідготовки робітників для вимог промислової галузі з визначенням потреб галузі;

- розвиток промислової галузі;

- поліпшення зв'язків між галузевими науково-дослідними закладами та технологічними підрозділами промислового сектору у вирішенні питань виробництва нових матеріалів і технологій, пошуку та реалізації оригінальних ідей, створення вітчизняних брендів у відповідності до тенденцій світових.

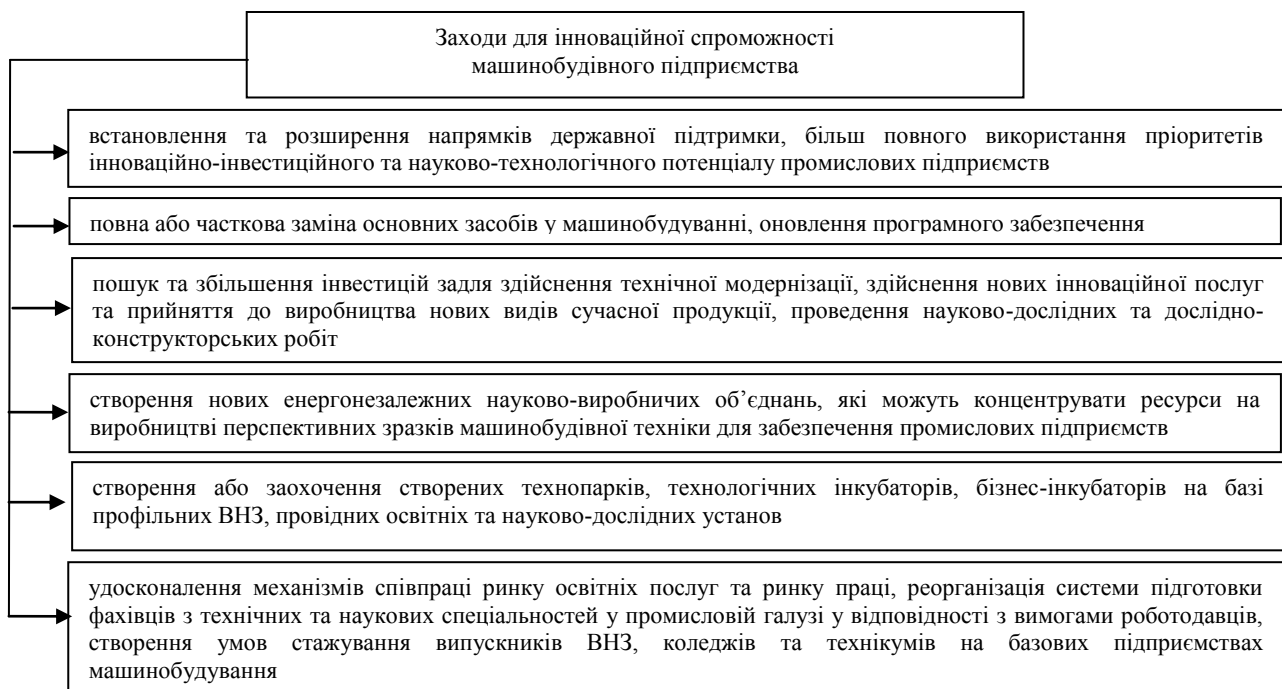

Рис. 3. Заходи підвищення рівня інноваційної спроможності машинобудівних підприємств

Для підвищення рівня інноваційної спроможності підприємства можуть бути важелі інституційно-правового забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств машинобудування (рис. 4).

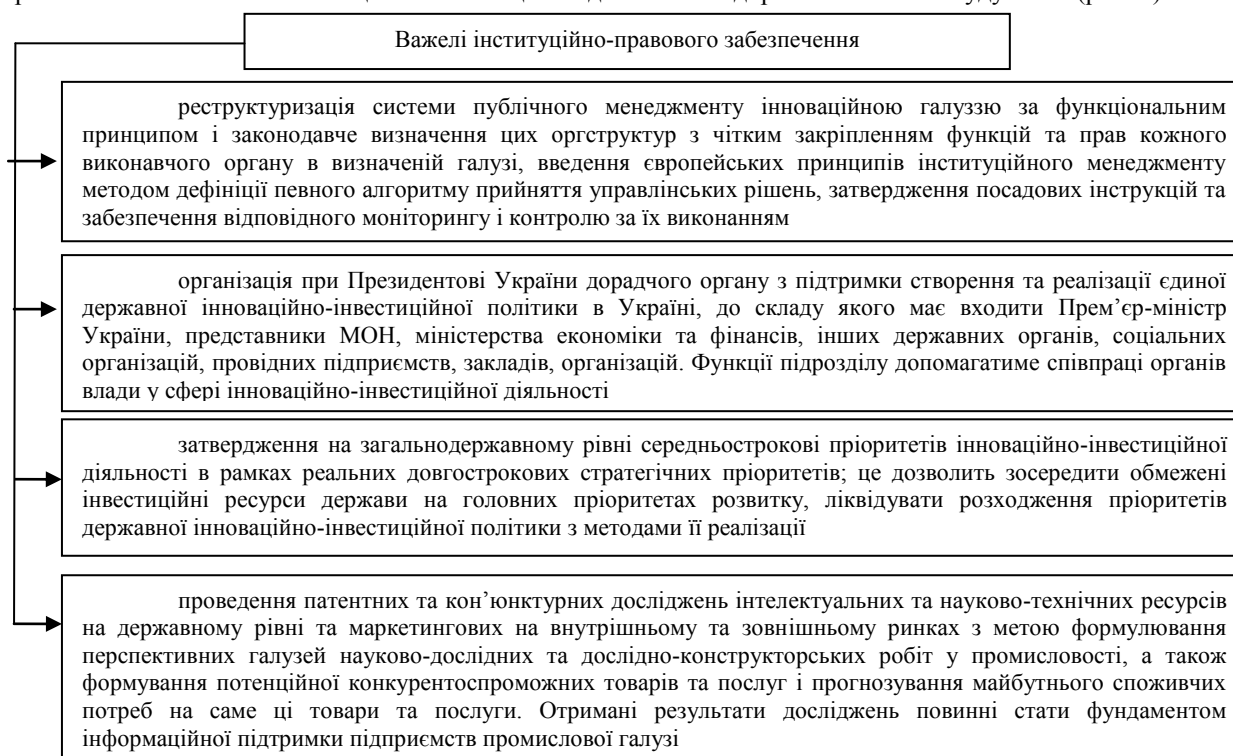

Рис. 4. Важелі інституційно-правового забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств машинобудування

Варто зауважити, що для впливу на рівень інноваційної спроможності підприємств машинобудування необхідна також адаптація інноваційних технологій та продукції до існуючих умов виробництва, удосконалення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, комплексне програмування інноваційно-інвестиційної діяльності (серед техніко-економічних інструментів), застосування сучасного інструментарію в оцінці ефективності інноваційної діяльності, організаційна декомпозиція джерел фінансування інноваційної діяльності (серед організаційно-економічних інструментів), трансфер фінансових ризиків інноваційної діяльності венчурним підприємствам, диверсифікація джерел фінансування інноваційної діяльності, прогнозування фінансових наслідків реалізації інновацій (серед фінансових інструментів).

Висновки. Таким чином, розглянуті інструменти та важелі, спрямовані на досягнення стратегічних цілей підприємства. Однак виникає складність правильного та своєчасного вибору сукупності інструментів. Той чи інший захід, інструмент чи важіль упроваджують в управлінську діяльність підприємства, ґрунтуючись на його фінансовому стані та аналітичній оцінці управління.

Література

1. Бабкіна Е.В., Абаева Н.П. Механизмы и инструменты инновационного развития региона. Ульяновск : УлГТУ, 2012. 179 с.
2. Бойко О.В., Башинська М.І., Редька О.З. Факторний аналіз індикаторів економічної безпеки машинобудівного комплексу країни. Економіка: реалії часу. 2016. № 3 (25). С. 30–37.
3. Віннікова І.І., Марчук С.В. Аналіз інноваційної активності промислових підприємств України. Економіка та держава. 2015. № 8. С. 47–53.
4. Грабчук О.М., Плаксієнко В.Я. Інструменти інноваційної політики промислових підприємств. Економіка та держава. 2017. № 2. С. 11–15. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/2_2017/5.pdf (дата звернення 10 листопада 2019)
5. Єрмакова О.А. Інструменти державної інноваційної політики України в контексті впровадження європейського досвіду. Механізм регулювання економіки. 2016. № 1. С. 85–96. URL : <file:///C:/Users/Win10Pro/Desktop/1234.pdf> (дата звернення 10 листопада 2019)
6. Затонацька Т.Г. Деякі аспекти фіскального стимулювання інноваційних підприємств в Україні. Фінанси України. 2014. № 6. С. 19–29.
7. Кривых Н.Н. Информационное обеспечение инновационной деятельности в регионе. Социально-экономические явления и процессы. 2010. № 6 (022). С. 97–102.
8. Леховіцер В.О. Особливості розвитку машинобудівної галузі в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2016. № 5. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4974> (дата звернення 10 листопада 2019)
9. Мандзіновська Х.О. Комплексний підхід до аналізу та оцінки фінансово-економічної діяльності підприємств машинобудування. Бізнес-Інформ. 2015. № 2. С. 156–161.
10. Нижник В.М., Лещук В.П. Механізм стимулювання інноваційної спроможності промислових підприємств. Актуальні проблеми економіки. Економіка та управління підприємствами. 2015. № 1 (163). С. 173–177. URL : file:///C:/Users/Win10Pro/Downloads/ape_2015_1_22.pdf (дата звернення 07 листопада 2019)
11. Стадник В.В., Поліщук Т.А. Проблеми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2016. № 3, Т. 1. С. 131–136.

12. Точиліна І. В. Аналіз основних тенденцій щодо надання податкових пільг в Україні в контексті стимулювання інноваційного розвитку. *Економічна наука*. 2015. № 7. С. 112–117.
13. Шовкун І. А. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в контексті неоіндустріалізації економіки України. *Фінанси України*. 2014. № 12. С. 83–95.
14. Статистичний щорічник України, 2018. Держ. служба статистики України. Київ, 2019. 560 с. URL : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
15. Промисловість: статистична інформація. Держ. служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. К. : Фенікс, 2011. 76 с.
17. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» № 680-р від 17.06.2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/680-2009-%D1%80>

References

1. Babkina E.V., Abaeva N.P. *Mehanizmy i instrumenty innovatsionnogo razvitiya regiona*. Ulyanovsk : UIGTU, 2012. 179 s.
2. Boiko O.V., Bashynska M.I., Redkva O.Z. *Faktornyi analiz indyikatoriv ekonomichnoi bezpeky mashynobudivnoho kompleksu krainy*. *Ekonomika: realii chasu*. 2016. № 3 (25). S. 30–37.
3. Vinnikova I.I., Marchuk S.V. *Analiz innovatsiinoi aktyvnosti promyslovykh pidpriemstv Ukrainy*. *Ekonomika ta derzhava*. 2015. № 8. S. 47–53.
4. Hrabchuk O.M., Plaksienko V.Ia. *Instrumenty innovatsiinoi polityky promyslovykh pidpriemstv*. *Ekonomika ta derzhava*. 2017. № 2. S. 11–15. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/2_2017/5.pdf (data zvernennia 10 lystopada 2019)
5. Iermakova O.A. *Instrumenty derzhavnoi innovatsiinoi polityky Ukrainy v konteksti vprovadzhenia yevropeiskoho dosvidu*. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*. 2016. № 1. S. 85–96. URL : <file:///C:/Users/Win10Pro/Desktop/1234.pdf> (data zvernennia 10 lystopada 2019)
6. Zatonatska T.H. *Deiaki aspekty fiskalnoho stymuliuвання innovatsiinykh pidpriemstv v Ukraini*. *Finansy Ukrainy*. 2014. № 6. S. 19–29.
7. Krivyyh N.N. *Informacionnoe obespechenie innovatsionnoy deyatelnosti v regione*. *Sotsialno-ekonomicheskie yavleniya i processy*. 2010. № 6 (022). S. 97–102.
8. Lekhovitser V.O. *Osoblyvosti rozvytku mashynobudivnoi haluzi v suchasnykh umovakh*. *Efektivna ekonomika*. 2016. № 5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4974> (data zvernennia 10 lystopada 2019)
9. Mandzinovska Kh.O. *Kompleksnyi pidkhid do analizu ta otsinky finansovo-ekonomichnoi diialnosti pidpriemstv mashynobuduvannya*. *Biznes-Inform*. 2015. № 2. S. 156–161.
10. Nyzhnyk V.M., Leshchuk V.P. *Mekhanizm stymuliuвання innovatsiinoi spromozhnosti promyslovykh pidpriemstv*. *Aktualni problemy ekonomiky*. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*. 2015. № 1 (163). S. 173–177. URL : file:///C:/Users/Win10Pro/Downloads/ape_2015_1_22.pdf (data zvernennia 07 lystopada 2019)
11. Stadnyk V.V., Polishchuk T.A. *Problemy investytsiinoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku vitchyznianskykh mashynobudivnykh pidpriemstv*. *Herald of Khmelnytskyi National University*. 2016. № 3, T. 1. S. 131–136.
12. Tochylina I. V. *Analiz osnovnykh tendentsii shchodo nadannia podatkovykh pilh v Ukraini v konteksti stymuliuвання innovatsiinoho rozvytku*. *Ekonomichna nauka*. 2015. № 7. S. 112–117.
13. Shovkun I. A. *Finansove zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti v konteksti neoindustrializatsii ekonomiky Ukrainy*. *Finansy Ukrainy*. 2014. № 12. S. 83–95.
14. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy, 2018*. *Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy*. Kyiv, 2019. 560 s. URL : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
15. *Promyslovist: statystychna informatsiia*. *Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy*. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. *Innovatsiina polityka: Yevropeyskyi dosvid ta rekomendatsii dlia Ukrainy*. Т. 3. *Innovatsii v Ukraini: propozytsii do politychnykh zakhodiv*. К. : Feniks, 2011. 76 s.
17. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy» № 680-r vid 17.06.2009*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/680-2009-%D1%80>

Рецензія / Peer review: 02.09.2019

Надрукована / Printed: 05.11.2019

За зміст повідомлень редакція відповідальності не несе

Підп. до друку 31.10.2019. Ум. друк. арк. 29,44. Обл.-вид. арк. 27,92.
Формат 30×42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 100, зам. № 193/19

Тиражування здійснено з оригінал-макета, виготовленого редакцією журналу
«Вісник Хмельницького національного університету»
редакційно-видавничим відділом Хмельницького національного університету.
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1, тел. (0382) 67-51-08; 77-33-63.
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр, серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.